

Koncertekről

Nemzeti Filharmonikusok – április 20.

Fittler Katalin

Változatok romantikára – így jellemezhetnénk röviden a programot, jóllehet a három mű mintegy háromnegyed évszázadot ível át. Furcsa belegondolni, hogy Berlioz Benvenuto Cellinije egy évtizeddel Schubert halála után készült, s mindössze 13 évvel fiatalabb a „Nagy” C-dúr szimfóniánál, Rahmanyinov II. zongoraversenye pedig egy évvel a századforduló után készült (1901-ben). Érzések, érzelmek, többé-kevésbé elementárisak, hatásos formai keretek között.

Változatok karmester-attitűdre – ez volt az est egészen kivételes tanulsága. Kocsis Zoltán energikusan vezényelte a hatásos Berlioz-nyitányt, mintegy láttatva is a karaktereket, amelyek rendre hallhatóakká váltak. Aztán jött a meglepetés, ami kifejezetten intellektuális élményt jelentett. A zongoraművész Kocsis, akinek Rahmanyinov-játéka nemcsak meggyőző volt már első hallásra is, hanem bevalótlan a szerzői interpretáció ismeretében és a koncepció értő átvételén alapult, karmesterként képes volt egy egészen más ízlés szolgálatába szegődni, messzemenően alkalmazkodva a szólista, Lovro Pogorelich elképzeléséhez. Köztudottan nehéz a zongoraszólam – de ezen az estén embert-próbáló feladatot kaptak a fúvósok is! Szerencsére győzték. Pogorelich szívesen tűnik extrémnek, ha úgy tetszik, excentrikusnak. Tempóival néha szinte elbizonytalanította a hallgatót, aki már-már kételkedett műismeretében... Így is lehet értelmezni a méltán népszerű zongoraversenyt – nagy kérdés, vajon ez az interpretáció is tudna-e rajongótáborát toborozni a műnek. Mert így, ezúttal csupán sajátos olvasatával gazdagodtunk. Pogorelich az „isten hosszság” bővületével kecsgettette hallgatóit – valljuk meg, érzékenny billentése nagyon gyönyörködött, a zongorahang mindenhatóságába vetett (romantikus?) elképzelés létjogosultsága indokoltan tűnt. A lassú (!!!) tempóhoz bensőségség társult – a szólista olyan szuverén biztonsággal játszott, ami összeszokott partnerekkel is ritkaság! Felnéznie sem kellett gyakran, Kocsis rendkívüli empátiával biztosította számára a kidolgozott zenekari környezetet.

A műsor második részében Kocsis „megkegyelmezett” a közönségnek, s ezen az esten senki sem bánta, ha nemcsak a hagyományozhoz képest menősek a tempók. Az időtlenség ideje után ismét zeneileg áttekinthető, felépíthető-felépített tételek következtek, és Schubert muzsikája üdén, fiatalon szárnyalt. Megint kiderült, mennyire képlekeny matéria a zenekar a dirigens kezében. A nagyzenekar nem szükségszerűen lomha, s képes kecseskarcsú hangzásokat is produkálni, jó esetben

rendkívül árnyalt dinamikai skálát bejárva. A zongoraverseny után a játékosok egy emberként élvezték a mérhető tempó, az átélhető pulzálás élményét, a játék-öröm tette élvezetessé a gyors tételeket. Megválaszolhatatlan kérdés, vajon más környezetben is hasonló, fenntartás-nélküli fogadtatásra lelt volna ez az interpretáció?

A hallgatóság soraiban szép számmal szerepeltek a MüPában rendezett többnapos nemzetközi konferencia résztvevői. Nekik jutalomjáték volt ez a koncert – sajnos, akik nem hallgatták végig, sohasem fogják megtudni, miről maradtak le. Mert a Schubert-szimfónia, minden nagyságával együtt, pezsdítő volt, s aki végighallgatta, minden bizonnal felrészült, pihenten, egyszersmind a megajándékozottság érzésével hagyta el a Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermet.

MÁV Szimfonikus Zenekar – április 25.

Fittler Katalin

Ismét Rahmanyinov c-moll zongoraversenye, ezúttal R. Strauss Don Juanja és Beethoven c-moll szimfóniája között. A szólista Xiayin Wang, a dirigens Irwin Hoffman. Aki mindkét alkalommal hallotta a versenyművet, tanúsíthatja: jóllehet, gyorsabb volt a 20-i előadásnál, sokkal hosszabbként, terjedelmesebbként érzékeltük. Ez afféle puzzle-hangkép volt, ahol jól észlelhetők kontúrok, többé-kevésbé szabályosan és csupán részben igazodva a kifejeznievalóhoz. Az energikus művésznőnek erőssége a virtuóz ujjtechnika, aminek legtöbb hasznát a zárótételben vette. Addig viszont kirívóan érvényesültek azok a szakaszhatárok, amelyek a gyakorlás fázisában helyénvalóak voltak, ám eldőlésükre azóta sem került sor. Ráadásul, a zongoristát gyakran az ujjai irányították; némely szakaszokban elszaladtak, s ilyenkor aggódnunk kellett: sikerül-e mielőbb találkoznia a zenekarral. Az üzembiztonságra törekvő gyakorlás másik jele a kontrollálatlanság a fráziszáró hangok esetében – ettől még könnyebben kihallhatóak lettek a pontatlan megérkezések. Irwin Hoffman ezúttal nem bizonyult segítőkésznek; nemcsak a tematikus-szólisztikus frázisok beintésével takarékoskodott, hanem joviális „lekísérésre” rendezkedett be. Talán túl sok bizalmat előlegezett az előadónak – mindenesetre, bizonytalanságban tölthetjük a versenymű idejét. Hasonlóképp érezhettek a játékosok is, akik a szépen megformált dallamkezdetekkel akartak eleve kárpótolni a bizonytalan kimenetelű záratokért. A ráadások tanúsága szerint Xiayin Wang jobban érzi magát, ha szólódarabokat játszik, bátrabban mer formálni, és hatásosan építkezik.

Richard Strauss Don Juanja elsöprő erejű kell, hogy legyen, indulat-vezérelte. Ami az erőt illeti, nem panaszkodhatunk. A nagylétszámú vonóskarral fellépő MÁV Szimfonikus Zenekar mégsem tudta megjeleníteni ezt a lendületet; időről-időre érződött nemcsak az igyekezet, hanem az erőlködés is (ez mutatkozott meg kis léptékben a kontrollálatlan, szinte lendületből odavetett zárhangokban, nagy vonalakban pedig abban, hogy a szimfonikus költemény dinamikai grafikonja korántsem megtervezetten alakult ki. A fúvósok kedvezőbb helyzetben voltak, zseniális hangszerezésével a szerző szinte megkomponálta az exponált fordulatok érvényesülését.

Hoffman az érzelmi-indulati görbe mentén készítette differenciált dinamikai játékra a muzsikuskat. Vártuk, a Sors-szimfónia otthonosabb terepet kínál – de nem. Maradt a nagyzenekar, ami önmagában elfogadható lehet, de a nagy létszámból nem adódtak többlet-élmények. Hiába van sok bőgős, ha szólamuk megreked az effekt szintjén, s nemcsak a rajzos dallamvonallal maradnak adósok, hanem a tisztán kihallható hangmagasságokkal is. Hasonlóképp elmaradt a puha piano-hangzás, amelynek megszólaltatásához ideális a nagylétszámú vonóskar. Elnagyoltság a motivikus aprómunka szintjén, s általában úgy tűnt, mintha az auditív kontroll iránti igény megszűnt volna. Harsányság sok részletben volt – de mozgósító dinamizmus kevés. Ezúttal még egyszer végigjátszotta a szimfóniát a zenekar, még egyszer átismételte a mű történéseit modulataival a karmester, de igazi megélt pillanatok kevés lehetett. A nézőtér a lassútétel kezdete hatott leginkább; amikor a karmester a mélyvonósokhoz fordult, megoldódott a hangszerek nyelve. De küzdelemlől, s kiküzdött diadalról aligha adott hangképet a Szőke Tibor Mesterbérlet 4. estje.

Budafoki Dohnányi Zenekar – május 1.

Fittler Katalin

Az „Énekel az ország 2012” immár hagyományt folytat – az ország különböző részeiből gyűlnek össze kórusok, s a zenei tábor foglalkozásainak eredményéről koncert keretében adnak számot. Ha csak rövid időre is, de felvillan a Kodály-megálmodta Éneklő Magyarország – vagy legalábbis valami hasonló. Idén a hosszú hétvége ideális alkalmat kínált, s a Munka Ünnepe derekasan megdolgoztak a résztvevők, élükön a fáradhatatlan Hollerung Gáborral. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumán több mint 400 kórusénekeshez (és szólistákhoz) társult a Budafoki Dohnányi Zenekar. Olyan műsorral léptek fel, ami méltán számított az előadók és a hallga-

tóság érdeklődésére. Ugyanakkor az is mindenki számára nyilvánvaló, hogy nem kizárólag zenehallgatás, értsd, a konkrét műsor meghallgatásának szándékával érkezett a közönség. Közösségi élményt várt – és részben kapott is. Aki ritkán részese ilyen monumentális apparátusú produkciónak, már az első hangoknál elvarázsolódik. Aki élmény-repetálásra jön, kevésbé kritikátlan, bár a legvitriolosabb tollúak sem tagadhatják: önmagában a – divatos szóval élve – projekt megvalósulása is elismerésre méltó. S akinek van pedagógiai vénája, tudja: az eredmény nem mindig azonnal jelentkezik, tehát, ami az interpretáció szintjén megoldatlan maradt, az is tovább él, mint igény, a nagyszámú résztvevő emlékeztetésében, s remélhetőleg nem felejt el a mindennapi munka során sem. Általánosságban is elmondható: távlat-nyitók az ilyen megmozdulások.

Vajda Jánostól a Szilágyi Domokos verseire komponált Változatok után Webber Requiemje hangzott el. Vajda művei rendszeresen helyet kapnak Hollerung Gábor együtteseinek műsorán, s ami még öröndetesebb: a bemutató után továbbra is műsoron tartják, vagy időről-időre előveszik őket. A Változatokat hallottam már, akkor természetesen nem „össz-karral”. Ennek az előadásnak az a felmérhetetlen haszna, hogy olyan kórustagok is a gyakorlatban ismerkedhettek meg Vajda zenéjével, akik esetleg még hallomásból is kevés művét ismerik. Arról pedig gondoskodott Hollerung Gábor, hogy a felkészülés során megszeressék. Értelemszerűen elsősorban a kórust irányította a karnagy, a zenekar meghálálta az együttesnevelésbe fektetett munkáját, s fokozott figyelemmel muzsikált. A dalosok inkább érzelmi oldalról közelítették meg a fellépést; őszinte örömeik és lelkesedésük láttán nehéz felróni nekik a koncentrátság hiányát. Pedig hiába a tempót-metrumot szoros gyeplővel tartó irányítás, ha az a tartás nem válik mindenkiben élő lüktetéssé! A skandáló ritmusképletek könnyen megszaladnak, főként, ha a szövegmondás intenzitása csökken, s hiába ismert mindenki előtt a felépítés, szerkezet, ha meginog egy fúga!

A karmester a koncert elején szólt a közönséghez, a művekkel kapcsolatban konkrétumokra is ráirányítva a figyelmet. Lelkes elemzése néha többet ígért, mint ami megvalósult.

Webber Requiemjének megszólaltatásában részt venni – nyilvánvalóan élmény. Ugyanakkor elgondolkodtató volt a tényleges megszólaltatás: mintha hiányzott volna az az eleve-felfokozott várakozás, amit a mű előzetes ismerete kelthet. Az éneklés-öröm erősebb volt a művel kapcsolatos hangzás-elképzelések realizálásának szándékánál. Ezúttal a szólisták produkciójában sem gyönyörködhettünk maradéktalanul (Cecília Lloyd, László Boldizsár, Lakó Levente); hol a szólam nehézségei váltak hallhatóvá, hol disztonálás zavarta a mű-életet. A zenekar e műben is derekasan

helyállt; kis és nagy felületeket azonos formálási biztonsággal szólaltattak meg, talán ők élvezték leginkább mindkét mű harmóniai történéseit, ritmikai inycenségeit.

Zuglói Filharmónia Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus – május 3.

Fittler Katalin

Idei bérletsorozatának záróestjére amerikai programot hirdetett a Zuglói Filharmónia, Bernstein, Anderson és Gershwin művekkel ill. műrészletekkel. A szokásosnál is nagyobb apparátust foglalkoztatott; a kórushoz a Hunyadi János Általános Iskola nagykórusa társult, s a zenekar létszáma is jelentősen nőtt (öröndetes, hogy ennek ellenére nem köszöntek vissza más zenekarokból ismerős arcok, kiségitőként). Mint általában, ezúttal is minden „ki volt találva”. A műsorközlő (Zelinka Tamás) a vezénylő Dénes Istvánnal beszélgetett, ami azt tette lehetővé, hogy a műismertetések túl felidéződjenek zenei életünk közelmúltjának emlékezetes pillanatai (Dénes István annakidején az Erkel Színházi előadásokon előbb zongorázott a Porgyban, majd vezényelte az operát). Szívárványos színpadképről gondoskodott a kórus színes pólokban-ingeiben-blúzokban, s az élőkép néha meg is mozdult, amikor a felnőtt dalosok önfeláldozóan átadták magukat a ritmikus muzsikának (a példásan fegyelmezett általános iskolai kórus egyébként kotta nélkül énekelt).

Ami az est talán legnagyobb élményét adta, az a vonóskar hangzása. Minden szólamnak, ha kellett, külön karaktere volt, máskor viszont hihetetlenül egységes tónussal játszottak. Felnőtt zenekaraink esetében néha a hangszerpark minőségével próbáljuk menteni-magarázni a kevésbé tetszetős hangszíneket – most mintha mesterhangszerek szóltak volna a fiatal játékosok kezében. (Már csak ezért is megérdemli a zenekar a „Nemzeti Ifjúsági Zenekar” kitüntető címét, amelyet 2011-től ’13-ig birtokolnak). A két Anderson-darabot követő megtervezett ráadás, Anderson Jazz-pizzicatója bravúrosan virtuóz volt (nem lenne haszontalan, ha más zenekarok is felvennék műsorukra, vagy legalább beépítenék műhely-foglalkozásaik anyagába!). A vonós-varázst a koncertmester szólói koronázták meg – nemcsak dokumentáció-jelleggel érdemes megörökíteni, hanem méltán kaphat helyet egy következő, a zenekar koncertjeinek értékes-szép részleteiből összeállított válogatásban.

Régi hagyománya van annak, hogy az „Istvánosok” életében a muzsikálás – örömdzenélés is egyben. Ennek szép példáját adta az amerikai est. A könnyedebb hangvételű tételeket is felelősségtudattal játszották, minden effektus megtervezett volt, ugyanakkor – mivel teljesen kidolgozott műsorról van szó – spontánnak hatott. Mert valamennyi hangszeres tisztában volt azzal, mikor milyen szerepet játszik

szólama az adott pillanatban. Készültek a „po-énokra”, s azok mindig megbízhatóan „ültek” is. Dénes István oldottan irányította a zenekart. Megtehetette, hiszen tudta: értő muzsikusok a partnerei. Hasznosnak bizonyult a bőgősök speciális elhelyezése (a színpad két oldalán), és látványként is növelte a hatást, hogy egy-egy fűvös állva játszott a szólóját. Az évről-évre operaprodukciónak is résztvevő zenekar számára nem jelentett nehézséget a Porgy és Bess részleteiben a szólisták kísérete sem. Gerdesits Ferenc a felidézett Porgy-előadásokon alakított szerepét énekelte (Sporting Life), a női szerepeket Borsos Edith szólaltatta meg, s Cser Krisztiánnak is három szerep jutott (Jake, Crown és Porgy). Ezúttal nem volt szöveg-feliratozás, fordítást sem kaptunk – elég volt megmerítkezni a muzsikában. Aki alaposan ismerte az operát, tudta, mit hall – a többiek élményanyagot gyűjtöttek csupán (s az sem kevés). Aligha lehet kárhoztatni a szólistákat, amiért – Gerdesits kivételével – rászorultak a kottára; bárcsak lenne lehetősége ennek a produkciónak oly gyakran megismétlődni, hogy feleslegessé váljon az írásos segítség! Megérdemelné. A fiatal muzsikusok, akik elsősorban „komolyzenén” nevelkedtek, élvezték a kirándulást a zenének arra a területére, amelyet egyébként főként hallgatóként ismernek. Az ismeretlen terepre kijáró figyelem, a kirándulás élményével társulva egyaránt emlékeztetéssé tette az estet az előadókknak és a hallgatóknak. A műsorismertetőn ezúttal kotta is szerepelt: a Porgy és Bess rövid részlete, magyar szöveggel – e ráadásban a közönség is csatlakozhatott a szereplőkhöz. Noha ez a hangzáson nem sokat módosított, az aktív zenélés gesztusa percekre igazi közösséggé formálta a jelenlévőket.

MÁV Szimfonikus Zenekar – május 4.

Fittler Katalin

Visszagondolva az elmúlt évek koncertjeire: nem panaszkodhat a MÁV Szimfonikusok hűségese hallgatótáborra, nemcsak sok, hanem gyakran igen értékes, jelentős szólistákat ismerhet meg a bérleti sorozatok estjein. Kiváltképp vonósokban, főképp hegedűsökben gazdag a vendéglista. Éppen ezért érthető, hogy Robert Bokornak is nagy bizalmat előlegeztünk. Elhamarkodottan. A két évtizede Svájcban élő macedón hegedűs több zenekar koncertmestere, életrajza szerint kamarazenél és tanít, s amellett 2010 óta a Belgrádi Filharmonikusok művészeti vezetője. Ugyanott vezető karmester a sanghaji szünetesű Muhai Tang, az est dirigense. Eme információk alapján azt vártuk volna, a két vendég „összeszokottan” muzsikál. Távolról érkezett művészek fellépésekor természetes gesztus, hogy a zenekar megszólaltat egy darabot a vendég házájának zenei terméséből – ezúttal Liu Yuantól hallhattuk, nyitányként, a Train toccatát. Az

odahaza filmzeneszerzőként is elismert komponista darabja harsányságával, ritmikusságával afféle „ébresztő”-ként harsogott – bemelegítő volt a zenekar számára is. Utána viszont nagy csalódást okozott Csajkovszkij Hegedűversenyének előadása. (A véletlenek játéka: az utóbbi időben több nívós interpretációt hallhatott fővárosunk közönsége.) Ha van nagylegzetű romantikus kompozíció, ami „elvárszolja” a közönséget, e mű biztosan – gondoltam volna, mindezidáig. E hipotézist döntötte meg Bokor. Előnyös pózba vágva magát, rezzenéstelenül játszotta szólamát, s amikor a zenekaré lett a főszerep, elégedett gesztusokkal, oldott mosollyal kelt életre. Aztán amikor ismét ő következett, visszatért a szoborszerűség. Ez önmagában semmit sem jelentene, ha a hangzás visszaigazolná viselkedése létjogosultságát. De nem! Mintha szólamát elvontobjektívnek tervezte volna – ugyanakkor időről-időre technikai apróságok szennyezték szólamát (kicsit, ám bántóan félrecsúszott hang, összekapott hangcsoport, stb.). Pedig hangszere értékes, tónusa szép, s ami a virtuozitást illeti, a gyors menetekkel semmi gondja sem volt. Afféle vonóspárbaj-próbajátéknak hatottak a hatásosan megoldott részletek, máskor pedig személytelenné silányult szólama. Ha hegedűsből karmesterré váltott volna, s hosszú idő után tér vissza hangszeréhez, lehetne magyarázni a szituációt: elfelejtette, hogy csak az szól, amit ott-és-akkor eljátszik. Muhai Tang nem tudott ezen a furcsa helyzeten úrrá lenni. A zenekar kísért, fennállása során játszott problematikusabb szolistákkal is – s minden elismerésem a vonósoké, akik pókerarc mögé rejtették érzéseiket, véleményüket. A legszomorúbb az volt, hogy esélyük sem volt arra, hogy felszabadultan muzsikáljanak; hogy lélegző frázisokból építkezve hozták létre a tételek nagyformáját. Röviden, elidegenítő hatású volt az előadás. Tapsolnivaló persze mindig van: ki a szerzőnek/műnek adózott tisztelettel, ki az élő zenehallgatás lehetőségéért volt hálás, s a muzsikuskok munkáját honorálta. Más lapra tartozik, hogy a tetzésnyilvánítást épp a vendégek nyugtázták elégedettséggel.

Sztravinszkij Petruskája mindenképp felszabadító élmény volt a második részben. Itt jobban magára talált a dirigens is, aki ha nem is irányította az együttest, az előre elképzelt hangzás megvalósítása érdekében, de legalább mozgulataival megjelenítette a karaktereket, s partitúra-ismeretéről azzal tett tanúságot, hogy gyakran beintette a tematikus anyagokat megszólaltató hangszereket-szólamokat. Úgy tűnt, lelkesíti az együtt-muzsikálás (akkor is, ha inkább párhuzamos akusztikus-vizuális megjelenítésről volt szó). A dinamikai megtervezettség és összerendezettség szándékban sem mutatkozott – ennek következtében viszont olyan szólamokat is kihallhattunk, amelyek máskor elsikkadnak. A zongoraszólam mindvégig remekül

érvényesült. A formáló, építkező szándék teljes hiányára vall, hogy a lelkes muzsikálásnak egyszerre csak kurtán-furcsán szakadt vége. Mintha olyan történetet mondtak volna el, amelynek végkimeneteléről ők is csak a hallgatósággal együtt értesültek volna. Pedig a meghökkentő befejezést Sztravinszkij jól kitalálta...

Győri Filharmonikus Zenekar – május 5.

Fittler Katalin

Nem bánta meg, aki szombat esti programnak Kovács Anikó „Vivalditól Beethovenig” címmel meghirdetett (érdemes lett volna feltüntetni: zenekari) hegedűestjét választotta. A Győri Filharmonikus Zenekar működött közre a hegedűművész pályájának 20. évéről megemlékező jubileumi koncerten, s bizonyosan a kölcsönös meglegedés hívta életre a mostani együttes fellépést. Olyan koncertet hallhattunk, ahol az első perctől az utolsóig érződött, hogy az előadók: játékosok. Kis túlzással úgy jellemezhetnénk: örömenélés tanúi lehettünk. Kamarazenekar-léptékű vonóskarral érkezett a zenekar, s a viszonylag kis létszám szerencsésen együttjárt a magvas hangzással. A műsor második számaként Mozart háromtételű C-dúr szimfóniája csendült fel (K. 338), tavaszi frissességgel. Szokás szeretni Mozartot, s szokás hangsúlyozni, mennyire „nehéz”, igényes feladat a Mozart-művek megszólaltatása. Most ilyesminek nyoma nem volt, a klasszikus arányosság érzetével szólt a zene, harmonikusan, a fináléban vidáman. Ha nyilvános főpróba, a II. tételt érdemes lett volna újraindítani. A Beethovennek szentelt második rész az F-dúr románcsal kezdődött, a nyitószámban, Vivaldi d-moll kettősversenyében Kovács Anikó partnere az elsősorban vonósnégyes-primáriusként ismert Rigó Tamás volt, a műsor súlypontját jelentő zárószámban, a Hármaversenyben szolistaként Fenyő László (gordonka) és Jandó Jenő (zongora) szerepelt Kovács Anikó partnereként. Az est dirigense Berkes Kálmán volt.

Ami a szolistát illeti: Kovács Anikó a Románcban mindvégig énekelte fényes hangú hangszerét, a Kettősversenyben kiegyensúlyozott kapcsolatot hozott létre a két szólista. Volt tónusuk a párbeszédre, a másik motívumára való „ráduplázásra”, s mindig olyan tónussal játszottak, amely színében különbözött a kísérőegyüttesétől. Az igazi megmértetést nyilvánvalóan a Hármaverseny jelentette, az a mű, amelyről a szakirodalom egy része leki-csinylően nyilatkozik. (E sorok írója főiskolásként értesült erről a vélekedésről, korábban – hanglemezen rögzített értékes interpretációnak köszönhetően – a szerző egyéb kompozícióihoz hasonlóan rajongott érte. Azóta a mindenkor előadás megítélésében az a szubjektív mérce segíti, hogy megingatja-e mű-értékelését.) Ezen az esten nem kárhoztattam a hallgatóságot, amiért „közbetapsolt”. A nyitótétel

olyan hatásos volt, hogy szinte ösztönösen mozdultak a kezek. Azok a kezek, amelyek később a lassú tétel során sokaknál összekulcsolódtak (amikor ráadásként megismételték, torokszorító szépséggel szólt – valamiféle panteisztikus imaként). Fergeteges finálé zárta a ciklust.

Berkes Kálmán intenzíven küzd a különbözősemleges hangok ellen, a számára oly fontos artikuláció hasznáról eredményesen győzte meg a hangszereket. Az Olasz Intézetben koncertező játékosoknak mintha természetévé vált volna ez a kotta-értelmezés. Ez pedig azzal (közvetett) haszonnal is jár, hogy a közönség is nagyobb léptékben hallgatja a muzsikát, értelmes-tagolt egységek egymáskövetkezéseiként, s úgy siklik át az esetlegességeken, ahogy nyelvbötlőn a színházi produkciókban. Hogy a zenekar valóban értő-kidolgozott partitúrát keltett hangzó életre, abból is kiderült, hogy Jandó Jenőnek nem kellett afféle másodkarmesteri összerendező tevékenységet folytatnia (versenyművek szolistaként nemegyszer láttam ilyesmit). Mindig nagy élmény Fenyő László játékát hallani. Megunthatatlan hangszerének gyönyörű hangja, ráadásul, nem csupán egy elvont szépség-ideált képes megvalósítani, hanem e szépség gazdag érzésvilág kifejezésére alkalmas. Ez a hang inspirálóan hatott Kovács Ildikóra, s amikor a két vonóshangszer párbeszédet vagy dinamikus kapcsolatba került, emlékezetes pillanatokot okoztak. Fenyő László lehetőleg halk játéka lélegzetvisszafojtott figyelmet eredményezett, s azt, hogy a dinamikai skála valamennyi résztvevőnél rendkívül kiszélesedett. Ettől már-már romantizáló lett az előadás – ami nem vált kárára, hiszen az adott formai keretek között ettől telt meg személyességgel. Olyan tartalommal, amelytől a közönség megszólítottnak érezhette magát. Szép este volt.

MÁV Szimfonikus Zenekar – május 16.

Fittler Katalin

Remek hangversennyel búcsúzott a Szőke Tibor mesterbérlet záróestjén hűséges közönségétől az együttes. A hűségesektől, ugyanis ezúttal szép számmal láthattunk üres helyeket. És ilyen teljesítmények hallatán joggal sajnálkozunk, milyen kár, hogy a koncertélet szervezésének decentralizálása nemcsak az egyes zenekarok törzsközönségének kialakulását eredményezte, hanem olyan szelekcióhoz vezetett, amely nehezíti az áttekinthető tájékozódást. Ebből következően a fővárosi bérletek az általuk választott zenekar hangzását tekintik A(z élő) zenekari hangzásnak, anélkül, hogy egy szélesebb zenei palettán el tudnák helyezni választott előadóik munkáját-teljesítményét. Ez a kényszerű elzártág teszi indokolttá, hogy recenzensek – akik legalább is budapesti viszonylatban madártávlatból

tudják áttekinteni a kínálatot – időről-időre megkíséreljék ezt.

A MÁV Szimfonikus Zenekar műsorát hagyományosan a sokszínűség jellemzi (ami valójában bármely programról elmondható), náluk ez abban mutatkozik meg, hogy korábban periférikus helyre szorult műveket is megszólaltatnak. Gyakran a külföldi vendégművészekre való tekintettel állítják össze a műsort, máskor egy-egy remek szólista sikerszámának toboroznak újabb lelkes híveket. Nem ritkán tűznek műsorra 20-21. századi kompozíciókat is, így a magas átlag-életkorú hallgatóság ízelítőt kap a közelmúlt stílusaiából, törekvéseiből. Mivel – érthetően – a népszerűsítés a cél, gyakran „könnyen emészthető” kortárs darabok kerülnek előadásra, de időről-időre megszólaltatnak művészt-próbáló, igényes-értékes műveket is.

A mesterbérlet zárókoncertje azért is volt különlegesen értékes a számomra, mert a két félidő más-más műsorának kidolgozására azonos műgondot fordítottak.

Bemelegítésnek id. és ifj. Kurtág György első közös művét szánták, pontosabban, az idők folyamán mintegy egyórára duzzadt kamara-zenei ciklusból négy tételt, a svájci Olivier Cuendet átdolgozásában. A szerzőktől, a műről és az ősbemutatóként felcsendülő négytétel zenei átiratokról konkrét információkkal szolgált a műsorismertető – akár az adatok ismeretében, akár azok nélkül, jó választásnak tűnt ez a műsorkezdés. A mű, már csak a szintetizátornak köszönhetően is (amelyen ifj. Kurtág György játszott) annyi hangszín-élményt kínált, hogy óhatatlanul is figyelemre készítette a hallgatókat. Hogy magáról a műről kiben mennyi konkrét élmény/élmék maradt, azért másodlagos, mert elsődleges haszonként azt könyvelhették el az előadók, hogy sikerre tudták vinni a kortárs-darabot (ami azt jelenti, hogy ama elhíresült szakadék, ami a kortárs komolyzene és korunk embere között tátong, nem is olyan mély!).

A második műsorszám esetében a műsorismertető információi és a vezénylő Takács-Nagy Gábor által elmondottak együttesen, egymást kiegészítve tájékoztatták a hallgatót. Bartók Brácsaversenyének gordonkás verziójáról így megtudtuk, hogy a torzóként maradt művet Serly Tibor nemcsak „befejezte”, hanem gordonka-verziót is készített. Mivel a versenymű eredetileg William Primrose felkérésére készült, bizonyos időre ő kapta meg az előadás kizárólagos jogát, így a gordonkás verzió lehetősége csak később realizálódhatott. A közelmúltban került kiadásra a Brácsaverseny másik, Bartók Péter nevével fémjelzett verziója, amely lehántja azokat a rétegeket a műről, amelyek Serly hozzáadásai, tehát hívebb marad a szerzői vázlatokhoz. Ennek a brácsaversenynek a gordonkás verzióját hallhattuk, miként Takács-Nagy szavai sejtették, a szólista, Várdai István munkájaként. Örök rejtély marad számomra, miért összesen az „át-

dolgozás gordonkára és zenekarra” információ jelent meg erről nyomtatásban (annál is inkább, mivel korántsem az átdolgozás ténye az érdekes, hanem az utóbb megismert – autentikusabb – verzióinak megismertetésétette lehetővé). Jóllehet, a Brácsaverseny ősbemutatójára több mint hat évtizede került sor, a nagyközönség körében aligha vált olyan annyira ismertté, hogy ki-ki a két verzió különbségeit csemegézzék. Akár ismerte valaki korábban (akár egy, akár két verzióban) a Brácsaversenyt, akár nem, ezen az estén minden bizonnyal megszerette. Várdai István csellója nemcsak énekelt, de dalolt, a zenekar pedig úgy játszott a bartóki muzsikát, hogy a külföldi azt a tanulságot szűrhetette le, hogy magyarnak kell születni ilyen anyanyelvi-szintű Bartók-értéshez. Egyszerűen megállt az idő, a darabban éltünk. Ehhez előfeltétel a „perfekt” előadás – de aligha lehet objektívebb mércénk a méréshez más, mint a kollektív szubjektív reflexió. A közönség lelkes tetszésnyilvánítása egyöntetű volt, s a sok együtt-dobbanó szív reflexe egészséges (korántsem kényszeres) vastapsot eredményezett.

Ami a koronát feltette a produkcióra: mindezek után nem egy rutinos repertoár-Eroicát hallhattunk, hanem egy olyan Beethoven-szimfóniát, amely kidolgozottságával, gazdag szín-világával elementáris élményt jelentett. Takács-Nagy Gábor nagy figyelmet fordított a részletek kidolgozásán túl a dinamikailag árnyalt összhatásra is. Sohasem elégedett meg valamiféle vulgarizáló „dallam és kíséret” faktúrával, és egyaránt törekedett a kisformák felépítésére, valamint a monumentális építmény arányainak biztosítására. Heroikus lett tehát az Eroica, élményt adva a közönségen túl a megszólaltatásában résztvevő valamennyi muzsikusként.

Elégedettséget okozott ezzel az esttel közönségének a zenekar – ez a teljesítmény képes lett volna újabb hallgatóságot toborozni az együttesnek. Hogy minél többen lehessenek tisztában azzal, hogy miközben a hazai zenekaroknak megvan a saját profiljuk (erősségük, stb.), valamennyien számottevő értéket képviselnek.

Nemzeti Filharmonikusok – május 19.

Csengery Kristóf

Egy zenekar menedzsmentje számára már az is különleges próbatétel, ha egy sok hónappal korábban lekötött hangverseny szólistája egy héttel a tervezett koncertidőpont előtt beteget jelent, s akkor kell új közreműködő után nézni. Hát még, ha mindez egyetlen nappal az esemény előtt történik! A Nemzeti Filharmonikusok munkatársai tudomásom szerint május 18-án reggel értesültek arról, hogy a 19-i NFZ-est meghívott vendége, Rahmanyinov 3. zongoraversenyének szólistája, Borisz Berezovszkij mégsem utazik Budapestre. Egyetlen nap állt az együttes illetékeseinek rendelkezésére,

hogy a helyzetre megoldást találjanak. Erőfeszítésüket páratlan siker koronázta: a szóuli születésű, Párizsban élő Kun-Woo Paik nemcsak arra vállalkozott, hogy a hirtelen érkezett felkérést követően azonnal csomagol és a magyar fővárosba utazik, de arra is, hogy szombaton este az eredetileg meghirdetett műsor-számmal lép a Műpa pódiumára. Vagyis nemcsak beugrót sikerült találni, de még a tervezett műsort sem kellett módosítani – mindez pedig alig több mint huszonnégy óra leforgása alatt rendeződött el. Kivételes bravúr, s hozzátehetjük, rendkívüli szerencse is, hiszen Kun-Woo Paik pár nappal korábban éppen ezt a versenyművet játszotta koncerten, a kompozíció tehát „kézben volt”, emlékét nem kellett felfrissíteni. Mindez önmagában sem csekélység, a 66 esztendő, koreai származású muzsikusként azonban (aki a budapesti közönség számára nem volt ismeretlen) imponálóan magas színvonalú teljesítményt nyújtott. Már a nyitó Allegro ma non troppo hallgatásakor is feltűnt pergő billentése, pontossága, az ujjai alatt megszülető faktúra áttekinthető tisztasága. Az Adagióban játéka nyomán gazdagon bontakozott ki a rahmanyinovi írásmód sajátos szimfonizmusa, amelynek szellemében a zongora szólama beágyazódik a zenekari hangzás szövetébe, és búvópatakként hol a mélyben, fedőrétegek alatt csöngödeznek, hol a felszínen mutatkozik. Kun-Woo Paik a telt megszólalásmódra és a szláv szenvedélyekre fogékonyan zongorázott, a pianókat éppoly érzékenyen szólaltatva meg, mint a harsány dinamikájú részleteket. Az Alla breve fináléban pedig átengedte magát a ritmus sodrásának, a zene temperamentumának, hozzásegítve az előadást a hatásos befejezéshez. Ha valaki megszólító személyességet és szuggesztivitást várt ettől a produkciótól, talán csalódott – úgy látszik, Kun-Woo Paik is hasonlít sok-sok ázsiai művésztársára, s ez részben alighanem a földrész kultúrájával és hagyományával, az individuumnak az európaítól eltérő szerepével magyarázható. Perfekt hangszerezés teljesítmény, figyelemreméltó állóképesség, kifogástalan ízlés és visszafogott, fegyelmezett zeneiségű előadásmód – ezt kaptuk tőle. No meg a lelkes tapsokra válaszként egy ráadást, szintén Rahmanyinovtól: az op. 32-es sorozatból a no. 12-es gisz-moll prelűdöt. A koncert karmestere, Kocsis Zoltán a zongoraverseny utolsó hangjai után úgy ölekezett össze a szólistával, hogy a mozdulat spontán hevéből érzékelhettük, őszintén hálás pályatársának az est megmentéséért. Évadzáró koncerten szólaltatni meg Brahms 2. szimfóniáját – nyilván akad, aki azt mondja erre, könnyű feladat, hiszen a jól bejáratott mű a muzsikusként kisujjában van, bármikor kirázák onnan. Mások azonban talán úgy vélekednek (s velük tart e sorok írója is), hogy egy gyakran játszott repertoárdarab valóban friss, figyelemreméltó előadása nehezebb feladat, mint egy újdonságé, hiszen amit a muzsiku-

sok sokat nyúznak, azt – valljuk be –, még ha remekmű is, titokban kicsit unják, a ritkán játszott műre vagy a frissen megtanult darabra viszont figyelni kell, s a figyelem felvillanyoz. Az iméntieket megfontolva éreztem jelentős teljesítménynek Brahms 2. szimfóniáját abban a részletgazdag és pontos olvasatban, amelylyel Kocsis vezényelte és az NFZ játszotta ezen az estén. A nyitótétel lágyan, líraian indult, de aztán hamar megszületett benne a drámai határozottság hangja is. A vonások dús tónussal játszottak, a fafúvós szólók karcsún és légiesen indáztak, a rézfúvók délceg közbeszólásokkal központosították a folyamatot. Megnyerő líraiság és szépen kitáruuló hangzás jellemezte az Adagio non troppo-t, jó volt hallgatni a hegedűk éneklő játékát, a csellók és nagybőgők rugalmas pizzicatóit. Egyszerű természetességével hatott az Allegretto grazioso (Quasi Andantino) elején a G-dúr oboaszóló, amelyet a fuvola és a klarinét hasonlóan kecses mozgulásai követtek. Végül a kirobbanó energia jegyében, nem szűnő lendülettel, a ritmus állandó, izgatott zakatolásával és dús hangzással zárta a művet – meg persze a Nemzeti Filharmonikusok koncerttermi évadját – az Allegro con spirito finálé.

Budafoki Dohnányi Zenekar – május 20.

Fittler Katalin

Haydn monumentális oratóriuma, A teremtés afféle újrólévi programmá vált az elmúlt évek során. Valószínűleg ettől független, hogy viszonylag ritkán hallhattuk az évadok „rendes” műsorában – mindenesetre, ezúttal örömmel fogadtuk az évközi kínálatot. Az újrólévi előadások érdekességét a – részben vagy egészében – külföldi előadógárda jelentette, a mostaniét pedig az, hogy a „Kép – zene” projekt keretében ezúttal vizuális élménnyel társult.

Aki gyakran (rendszeresen) hallgat Haydn-műveket, tanúsihatja: a klasszikus master életműve meg- és kiismerhetetlenül gazdag. Nemcsak arról van szó, hogy mennyiségileg óriási, hanem azon van a hangsúly, hogy bármely műfajban, a többszöri újrhallgatás során mindig új felfedeznivalókra bukkan a késői utókor. Nyilvánvaló, hogy némely műfaj nagyszámú reprezentáncsokkal foglal helyet megannyi előadói repertoárjában, míg más darabok megismerését egy-egy vállalkozó szellemű interpretátor felfedezőkedvének köszönhetjük. De ami megszokhatatlan: az ismertnek vélt kompozíciók is gyakran okoznak meglepetést, amiben természetesen rendre az előadóknak is nagy részük van.

A Budafoki Dohnányi Zenekar, az Akadémiai Kórustársaság, valamint a három szólista (Szalai Ágnes, Kálmán László és Tomas Selc), Hollerung Gábor vezényletével olyasmit tett hallhatóvá, amiről egyébként inkább olvasmányainkban tudtunk, nevezetesen, erőteljesen kidomborította Haydn zenei ábrázoló-művészetét.

A teremtés nagy pillanata a C-dúr „fény-akkord”, amit már-már klasszikus effektusként tartunk számon. Az értő hallgató kifejezetten várja – pontosabban, nem a C-dúr akkordot várja, hanem azt a katarzis-félét, amit az előzmények után kívált. Tehát, figyeli-követi a klasszikus elképzelésnek megfelelő káoszt, hogy megszűntének élményét átélhesse. A másik nagy „sláger” az „állatkert-áriának” is nevezett recitativo, amely a zenei hangfestés elhíresült mintapéldája.

Ezúttal a folyamatos látvány-kínálat módosította a hallgatói figyelem irányulását. Frappáns megoldás volt, hogy a recitativókhoz állókép társult, az áriákhoz, kórusokhoz pedig filmszerű folyamatok. Így szinte észrevétlenül olvastuk a magyar szöveget, s anyanyelvi szinten éltük át a muzsikát (hálátlanul háttérbe szorult közben az énekesek német szövegmondása, s megannyi olyan szempont, amelyek mentén egy-egy interpretációt ki-ki értékelhet!).

A koncertlátogató elvből hálás (lehet) a többlet-élményért, így a Haydn-moziért. Szép felvételekben, természeti képekben, később kedves-mosolyogtató állatfelvételekben gyönyörködhet, miközben szól a zene. És ebben rejlik az ilyesfajta előadás veszélye: a zene az összélménynek mindössze egyik komponensévé válik. Az a zene, amely Haydn számára a lényeg volt!

Szerencsére korunk embere (is) képes megosztani figyelmét (sőt, mind kevésbé lesz képes egyvalamire koncentrálni!). A produkciót minősíti, hogy közben szinte elrepült az idő! Senki sem érezte hosszúnak Haydn oratóriumát – igaz, utólag csupán felületes zenei emlékei maradtak műről-előadásról. Az viszont tény, hogy ennyire közvetlenül ritkán tudja Haydn-művel megszólítani közönségét előadó! Az is felbecsülhetetlen értéke ennek a vállalkozásnak, hogy aki részese volt ennek az előadásnak, tudja, miről szól az oratórium. Mert kevés lehangolóbb látványt tudok elképzelni, mint olyan zenehallgatás publikumot, amely csendben végigüli a számára érthetetlen nyelven előadott művet – s a kivetítőt folyamatosan olvasó „hallgatóság” sem az igazi! Mert ők – miközben olvasnak – csak részben figyelnek a folyamatosan hangzó életre keltett (megteremtett) hangzásra. Ily módon tehát egyidejűleg megvalósult az eredeti nyelven való éneklés (zenei szempontból mindenképp kívánatos) követelménye, s teljesült az az elvárás is, hogy a hallgatóság értse az elhangzottakat.

Tarthatjuk-e szerencsének, hogy mégsem vált háttérzenévé, kísérezzenévé Haydn muzsikája? Feltétlenül, annál is inkább, mivel a képi megjelenítés erősen amatőr jellegű volt. Ajándék látvány-többletet nem illik kritizálni, de az biztos, hogy a vizuális beállítottságú (szakmájú) hallgatók sok kifogásolnivalót találhattak benne. A legfeltűnőbb az volt, amikor eltért a képi és zenei váltás (az aszinkron az állatkert-áriában volt a legbántóbb). A figyelmesebbek felismerhették a már látott képek ismételt fel-

idézését (olyankor is, amikor zeneileg ez nem volt indokolt).

Ennél fontosabb viszont, hogy a zenekar olyan intenzitással muzsikált, ami az élményhez elengedhetetlen volt. Az elmúlt évadban repertoárjuk részévé szervesült a filmzene, s úgy tűnik, az ott szerzett tapasztalatokat hatásosan tudják beépíteni a klasszikus repertoárba (remélhetőleg ez a „plakátszerűség” nem fog az érzékeny zeneiség rovására menni). Remekelt a kórus is, ujjongó reflexiói megunhatatlanok voltak. A megjelenítés eme dimenziójában korántsem volt irigylésre méltó a szólisták helyzete; közülük legjobban a fellépést beugrással vállaló tenor, Kálmán László állt helyt.

Nemcsak a zenetörténet a kortársunk, hanem voltaképp az interpretáció-történet is, ezzel a ténnyel szembesülünk Haydn-művek hallgatásakor. Hiszen ihletett-tehetséges előadókat egyaránt találunk a különböző felfogások mellett elkötelezettek táborában. Az oratórium-élmények sorában mindenképp megkülönböztetett hely jut ennek az előadásnak – amiért közvetlen közelbe hozta a több mint két évszázados kompozíciót. Köszönet érte.

Budapesti Wagner-napok/

Tannhäuser – június 2. *Csengery Kristóf*

Idén júniusban hetedszer rendezték meg a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében a Wagner Napokat. Az események törzsét a harmadszor s egyben utoljára színre kerülő, Hartmut Schörghofer megálmodta Nibelung gyűrűje tetralógia adta, a négy estét pedig új produkcióként foglalta keretbe az 1845-ben komponált „romantikus opera”, a Tannhäuser, a magyar közönség által korábbi produkciókból már ismert Matthias Oldag inszenálásában. A német rendezői színház képviselője ez alkalommal találkozott először Wagner-művel, s a darabot a Regietherater szellemét képviselve, posztmodern átértelmezésben kínálta a közönségnek. Konceptiója szerint a Tannhäuser wartburgi dalnokversenyének résztvevői a televízió korszakának elkényeztetett sztárjai. A nyitóképben Vénusz és Tannhäuser egy áttetsző függönnyel beborított szobában – vagy talán stúdióban – fekszenek egy vörös franciaágyon (díszlet-jelmez: Thomas Gruber), s miként egy valóságshow-közvetítésben, minden mozdulatukat operatőr filmezi, felnagyított arcukat és gesztusaikat a vékony tüllfüggönyre vetítve. A dalnokversenyt megelőzőn idegesen sürgölődő Hermann ögróff úgy készíti elő az eseményt hosstesseivel a megmértetés csarnokában, mint egy menedzser vagy tévérendező, később a versengő énekesek önimádon páváskodnak. A harmadik felvonásban pedig, a Római elbeszélés után, a végsőkig elkeseredett Tannhäuser halálos adag kábítószert készül vénájába fecskendezni. A földi és égi szerelem, a testi kéj és a szüzi vágy wagne-

ri ellentétét tehát ebben a koncepcióban a nar-kózis kontra való élet konfliktusa váltja fel, így kísérelve meg közel hozni az opera alapgon-dolatát a Mához. Nem katartikus rendezés, nem is mentes az önkényről, de logikus rend-szert alkot, és nem dolgozik a mű ellen: alkal-mas arra, hogy teret adjon egy kivételes zenei megvalósításnak.

Az énekesek jók, de kevés az igazán jelentős teljesítmény, amelyben egyesül a vokális kivá-lóság és a figura iránti eredendő affinitás. Szabóki Tünde Erzsébetre ilyen alakítás: tiszta-sága és átszellemültsége zeneileg és színpadi játékban egyaránt érvényesül. Egyszerű aláza-ta nyomán megszületik az Önfeláldozó Szent Nő alakja, amely Wagner operáiban és zene-dramáiban A bolygó hollandi Sentájától a Parsifal Kundryjáig kísért, s amely a zeneszer-ző életművében talán legfontosabb szerepet játszó gondolat, a megváltás eszméjének hor-dozója. A másik női szereplő, Elena Zhidkova Vénuszként virtuózan énekel és hideg eroti-kus démont jelenít meg. Robert Dean Smith Tannhäusere nem jelentős hang és kissé puha személyiség, alakítását azonban állóképesség és intelligencia teszi értékké és alkalmassá arra, hogy a címszereplő a végkifejletben föl-magasodjék. A június 3-i premieren bejelen-tették, hogy Wolfram von Eschenbach szóla-mában Lauri Vasar betegem lép fel – gyengél-kedésére azonban legfeljebb a Dal az esthaj-nalcsillaghoz egy apró memóriazavara utalt, egyébiránt az észt művész egyenletesen ma-gas színvonalon énekel és játszott, lezser kí-vülállóként jelenítve meg a főhős jobbik énjét, figyelmeztető lelkiismeretét és Erzsébet áhíta-tos hódolóját. Hermann Ögrófként a kis sze-rep ellenére emlékezeteset nyújtott a kiváló Bretz Gábor. Walter, Biterolf, Heinrich és Reinmar szerepében harmonikusan illeszke-dett a szólistagárdába Szappanos Tibor, Szüle Tamás, Kiss Tivadar és Cser Krisztián.

Megesik olykor, hogy egy-egy Wagner-elő-adást nem az énekes közreműködők tesznek emlékezetes élménnyé, hanem az árokban és (ezúttal) a karzaton munkáló nagyobb erők: a zenekar és a kórus(ok). Megítélésem szerint ez most is így esett. Az előadás végeztével úgy álltam fel székemből, mint olyan néző-hallgató, akinek megadatott átélnie a művel való hiteles találkozás katarziszát, noha a ren-dezés nem vett le a lábamról, és kezemet a szívemre téve egyik énekes alakítást sem ne-veztem volna felejthetetlennek. Hát akkor mi okozta a jól eső megrendültséget? Nem volt nehéz rájönni: a Fischer Ádám vezényelte Rádiózenekar játéka, a Somos Csaba betaní-totta Rádiókórus és a Szabó Sipos Máté kar-igazgatásával közreműködő Operakórus éne-ke. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekaráról egyszer-kétszer már elmondták és leírták, hogy a Wagner Napokon túlszárnyalja önma-gát. Nem érzem igazságosnak ezt a minősítést: inkább úgy gondolom, az együttes ezeken az előadásokon saját legjobb lehetőségeit való-

sítja meg. Ez a pontosság, ez a salaktalan, erőteljes, telt hangzás, ez a sötét, dús vonós tónus, ezek az ezüst fényű fafúvós szólók és ércesen rugalmas rézfúvós fanfárok lehető-ségként máskor is ott lappanganak az együt-tes eszköztárában, s ilyenkor a nagy feladat és a kivételes összpontosítás hívja elő a csúcstel-jesítményt. Ugyanez a helyzet a két kórus ese-tében: mindkettő tökéletes tisztasággal, sa-laktalanul énekel. A Wagner-mű legigazibb arcával a két (azaz pontosabban három) nagy együttes jóvoltából találkozhatott a közönség – és persze a vezénylő Fischer Ádám kitűnő tempóinak, életteli hangsúlyainak, tagolt for-maértelmezésének, egészében: átszellemült és lényegre törő koncepciójának köszönhetően.

MÁV Szimfonikusok – június 9.

Csengery Kristóf

Mint arról korábban a Zenekar olvasói is érte-sültek, Takács-Nagy Gábor a 2011/12-es évad végén búcsút vett a MÁV Szimfonikusok mu-zsikusaitól (igényessége, hite, lelkesedése a fellépések hangzó tanúsága szerint sokat segí-tette előre a fejlődés útján az együttest), s ősztlő új vezető, az erdélyi születésű, ám im-már huszonkilenc esztendeje Franciaország-ban élő Csaba Péter veszi át az irányítást. Ha ehhez hozzáteszük, hogy a MÁV-zenekar egy-egy hangversenyre rendszeresen felkínál-ja a koncertmesteri széket olyan vendégeknek, mint Kelemen Barnabás vagy Baráti Kristóf, máris kirajzolódik egy tudatosnak tetsző, és igen figyelemreméltó koncepció: jelentős vo-nósokra bízni a MÁV Szimfonikusok irányítá-sát. Ezt csak helyeselni lehet, hiszen a vonós-ka-r – fa- és rézfúvók ide, ütők oda – a zenekar teste-lelke. Aki intonációját tisztítja, hangzását dúsítja, közös játékát pontosabbá és rugalma-sabbá teszi – magát a zenekart építi. Persze te-gyük hozzá: ami Takács-Nagy Gábort és Csaba Pétert illeti, ők nem csupán vonós játéko-sok, hanem nagy tapasztalatú, profi karmeste-rek is – csak éppen a dirigens munka hátteré-ben mindkettejük esetében ott a zenekari tag-ság számára különösen becses, hitelesítő hangszerjátékosi múlt. Az ilyen alaphelyzetből induló együttműködés nem kevesebbet ígér, mint azt, hogy karmester és zenekara, ha em-berileg jól megtalálják a hangot, szakmailag félszavakból is érteni fogják egymást.

Csaba Péter nem várt őszig: már a 2011/2012-es évad végén a MÁV Szimfonikus Zenekar elé állt. Vezetésével június 9-én az együttes vonzó logikával, egyszerűen, de szellemesen össze-állított programot adott elő az Olasz Intézet-ben. Ezen a délelőtti koncerten – népes és mindvégig figyelmes közönség előtt – két Ravel-mű, a Spanyol rapszódia (1908) és a Boléro (1928) keretébe foglalva hangzott fel két de Falla-kompozíció: A bűvös szerelem című táncjáték (1915) és A háromszögletű ka-lap-szvit (1919). A műsorválasztást nemcsak a

koherencia tette vonzóvá (mindvégig ibér tár-gyú művek, két egymással egykor ismeretség-ben állt szerző művei, ráadásul a keletkezés idejét tekintve is összeillő alkotások, hiszen valamennyi darab egyetlen húsz esztendő pe-rióduson belül született, a 20. század forrongó és formabontó, izgatott és mindig újat kereső első harmadát reprezentálva), hanem még az a finom kettősség is, melynek értelmében a négy alkotás a spanyol folklórt, a tájhoz és em-berekhez, múlthoz és magatartásformákhoz kapcsolódó képzeteket kétféle optikából szemlélve, kétféle fénytörésben ábrázolja. Maurice Ravel, még ha tudjuk is, hogy édes-anynja, Marie Delouart baszk származású volt és Madridban nevelkedett, bár származásának ezt a mozzanatát fontosnak tartotta, mégiscsak francia volt, ezért aztán az életművében megjelenő (számos) spanyolos motívum több-nyire az egzotikum funkciójában érvényesül, tehát a szerző a külső szemlélő optikájából pil-lant a spanyol földre és a spanyolokra. Manuel María de los Dolores Falla y Matheu azonban ízig-vérig spanyol volt, andalúz család cádizi születésű sarja, aki a „benszüllött” magától értődő természetességével beszélt a spanyol folklór nyelvét, s magára az ibér tematikára nem külső nézőpontból tekintett, hanem ben-ne élt. Ez a kétféle ábrázolásmód és megszólá-lásmód mindvégig érzékelhető volt a koncert során – és ezért is volt szerencsés, hogy a Ra-vel- és a de Falla-művek nem elkülönítve hangzottak el, hanem a két Ravel-darab közre-fogta a két de Falla-kompozíciót.

A MÁV Szimfonikusokat a magam értékrend-jében nem sorolom a budapesti szimfonikus zenekarok élvonalába, de figyelemreméltóan rugalmas, fejlődőképes együttesnek érzem. Ha ezek után azt írom, hogy a júniusi matiné feltűnően jó volt, keveset mondtam. Csaba Pé-ter egyszerű eszközökkel, mindenfajta kar-mesteri „látványosságot” mellőzve, tárgysze-rűen irányít, az eredmény azonban nagyon is látszik – azaz inkább hallatszik. Mindenekelőtt a tónusos, egészséges vonóshangzást, a tiszta intonációt, a közös játék pontosságát, a fúvós-ka-r ambiciózus szólóit – egyszóval a produk-ciók egészéből sugárzó művészi tartást és színvonaligényt – illik említene a kritikusnak. A Spanyol rapszódiaiban megnyerően hatottak a Prélude à la nuit finoman kikevert színei és érzékeny dinamikai – a zenélés érvényesítette a monotónia delejező hatását. A Malagueña tolmácsolásában előrefűródó lendület és a fojtott izgalom keveredett. Az Habanera lelkét a ritmus pontossága adta, a Feria megszólaltatá-sakor pedig a mélyvonósok morajlásában és a szordinált trombiták hangjaiban érezhettük meg azt a feszültséget, amely később az ün-nep kirobbanó felszabadultságában oldódott fel. A két de Falla-opusz varázsát a sok szín, a temperamentum, a ritmus sodra adta – és még valami. A zenekar vezetői remek ötlettel Amparo Cortést, a spanyol-cigány flamenco-énekesnőt hívták meg a két de Falla-kom-

pozíció vokális betétszámainak tolmácsolására. Szavakkal nehéz leírni a hitelességnek azt a légkörét, amelyet az ő torkából feltörő nyers, rekedtes és mély hang, a kézmozdulatok, a taps és a dobantások megteremtettek. Nyilvánvaló, hogy azt a kultúrát, amelynek Amparo Cortés letéteményese, nem elegáns zeneakadémiákon oktatják, hanem népi származású muzsikusdinasztiák tagjai adják tovább generációról generációra – s az énekesnő előadásmódjának minden hamis gesztus nélküli tökéletessége meg is érezte velünk ezt az ősi és földközeli jelleget. Az a természeteség pedig, ahogyan a folklórénekes beolvadt a műzei produkcióba, illetve ahogyan de Falla kifinomult stilizált nyelve természetesen fogadta magába az ibér nyereséget, felemelő tapasztalat volt. A koncertet egy nagyszerűen felépített, fegyelem és szenvedély kettősségében fogant Boléro-előadás zárta. Csaba Péter és a MÁV Szimfonikusok együttműködése ígéretesen kezdődik.

MÁV Szimfonikus Zenekar – június 16.

Fittler Katalin

Ugyanazzal a műsorral búcsúzott a Lukács Miklós-bérlét és a Varga László-bérlét közönségétől pénteken este és szombaton délelőtt az Olasz Kultúrintézetben a MÁV Szimfonikus Zenekar. Vezető karmesterként két év után Takács-Nagy Gábor is búcsúzott – szerencsére ez a búcsú sem végleges, hiszen a tervek szerint a jövő évadban három alkalommal visszatér, vendégkarmesterként. Miként a műsorismer-

etőben Fenyő Gábor rámutatott, a műsor-összeállításban is felfedezhetők búcsú-mozzanatok: Mozart utolsó operájának, a Titus kegyelmének a nyitányával kezdődött a program, amely Mozart és Brahms utolsó szimfóniájával folytatódott (Jupiter ill. IV., e-moll).

A vasárnapi matiné kétségkívül az évad viszonylatában a MÁV Szimfonikus Zenekar legjobb produkciói közé tartozott. Elismerésre méltó teljesítménnyel muzsikált az együttes, tudása legjavát adva. Reménytelen vállalkozás lenne megpróbálni kiporciózni, kinek mekkora része van ebben az interpretációban, de aligha tévedhetünk azt állítva, hogy azért is szedte össze magát valamennyi zenekari játékos, hogy ezzel a teljesítménnyel egyszerre minősítsék Takács-Nagy Gábor zenekarvezető munkáját, s önmagukat. Mert egyértelműen kiderült: a kamarazenei igényű, elsősorban a vonósokra koncentráló műhelymunka minőségi változást eredményezett.

Immár hagyományosan, a karmester minden műsorszám előtt szólt a hallgatósághoz. Ezalkalommal megint remekelt, közvetlen tónussal szinte észrevétlenül tanítva a közönséget, ugyanakkor az értő zenehallgatáshoz szempontokat adva. A nyitány a reprezentatív opera fényt villantotta fel, s jöllehet, sem el nem hangzott, sem az írott ismertetőben nem szerepelt a „szférák zenéje” hangnemszimbolikája, a Jupiter valóban fenségesen szólt.

A karmester feladata a szólamokból arányos egészet építeni. Takács-Nagy úgy tette, hogy egyetlen játékos sem fosztott meg szólama fontosságának tudatától. Az aprólékos kidolgozottságnak köszönhetően vélhetően min-

dig tudták a muzsikosok, mikor milyen funkciót kell betölteniük. Mert többről volt szó, mint patikamérlegen adagolt dinamikákról! Folyamatok egymásutánjából épült mindhárom műsorszám valamennyi tétele. Ez eredményezte, hogy azok a hallgatók is élményhez jutottak, akik „csupán” gyönyörködni akartak, tehát egyszerűen hagyták hatni magukra a zenét, és azok is sok tanulsággal gazdagodhattak, akik bennfentesként egyszerre próbáltak figyelni a művekre és megszólaltatásuk milyenségére. Különösen a két szimfóniáról elmondható, hogy a zenekari repertoár alapdarabjai. Ezúttal a MÁV Szimfonikus Zenekar nem csupán újrajátszotta, hanem a dirigens intenzitásának (is) köszönhetően, produkció-értékkel reprodukálta a szimfóniákat. Kettős haszna van az ilyen vállalkozásnak: a születő zene folyamatosan hat megszólaltatóira is, és ily módon sokkal személyesebb közvetítéssel jut el a hallgatósághoz. Az a sokat emlegetett „jelenlét” uralta az egész termet, elszikkadtak a zavaró körülmények, s különösebb koncentráció nélkül is fogékony lett a közönség. Nem véletlen, hogy sokan összekulcsolt kézzel hallgatták a szimfóniákat – az értékes művek szakralitása is érvényesült.

A hasonló hangversenyek teszik érthetővé azt a gyakorlatot, hogy a hazai rendszeres koncertlátogató közönség megszlik a zenekarok között, egy-egy együttes mellett kitarva akár évtizedekig. Inspirálhatja ez az előadókat, hiszen a közönséget nemcsak megszerezni kell, hanem – ami még nehezebb – meg is kell tartani! A MÁV-zenekart hallgatva, nem kell félniük attól, hogy elpártol tőlük a hallgatóság!

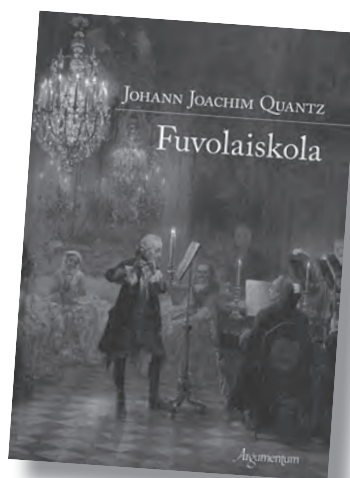
Könyv-kritika

Johann Joachim Quantz: Fuvolaiskola

„Ez egy elkésett könyv.” – így kezdi a kötet előszavát a fordító, Székely András. Csak egyetérthetünk vele: bizony, valóban 1980 táján kellett volna megjelennie, amikor a régizenevilág méretű reneszánsza idején megkönnyítette volna a vállalkozó szellemű magyar muzsikosok „életét”. Mert Quantz korszakos jelentőségű hangszeriskolájáról akkortájt a legtöbben csak a szakirodalomból értesültek (többek között Pernye András remek könyvéből, az Előadóművészet és zenei köznyelvből), s csak kevesen vállalkoztak idegennyelvű példányok felkutatására és olvasására. Ugyanakkor, utólag azal vigasztalhatjuk magunkat, hogy korábban talán nem talált volna ilyen értő-érdeklődő fogadtatásra. Mert a mai muzsikugenerációban rendkívül erős az a

fajta tudásvágy, amelyet egyetlen forrásmunka segítségével kielégíthet.

Amikor a kötet sajtóbejelentőjére sor került a Régi Zeneakadémián, az Argumentum Kiadó igazgatója örömmel tudatta, hogy számára meglepő módon óriási kereslet mutatkozott a könyv iránt, úgyhogy a közeljövőben utánnyomásra kerül sor. Minden bizonnyal része van ebben az érdeklődésben annak is, hogy időközben megjelent magyarul Leopold Mozart Hegedűiskolája, tehát a kiadvány-típus (ha szabad ily módon vulgárizálni a 18. század első felének meghatározó jelentőségű, enciklopédikus jellegű kiadvá-

nyait) nem ismeretlen a hazai muzsikustársadalomban.

Quantz aligha sejtette, hogy műve egy egész sorozatnak az elindítója lett. Fuvolaiskolája 1752-ben jelent meg Berlinben, II. Frigyes porosz királynak szóló ajánlással. Alig egy évvel későbbi Carl Philipp Emanuel Bach munkája, amelynek címettjei a billentyűs hangszeresek. E – hasonlóképp Berlinben megjelent – tankönyvhöz zenei „szöveggyűjteményt” is adott (Achtzehn Probe-Stücke in sechs Sonaten). A hangszeriskolák következő fejezetét Leopold Mozart Hegedűiskolája jelentette, amelyet szülővárosában, Augsburgban adtak ki. Megjelenési évét könnyű megjegyezni: 1756 (W. A. Mozart születési éve). Az eredeti német